

بررسی دیدگاه پرستاران و بیماران از رعایت حقوق بیماران در

بیمارستان های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام در سال ۱۳۸۹

حسن جوزی ارکوازی^۱

طاهره اشک تراب

محمود عباسی

علی دل پیشه

چکیده

رعایت حقوق بیماران، مهمترین ویژگی اخلاقی در یک بیمارستان می باشد که لازم است در راستای بهبودی و آرامش بیماران بستری مورد توجه جدی قرار گیرد. بیماران بایستی از همه ی مراحل درمان آگاه و به حقوق و وظائف خود واقف باشند. پژوهش حاضر با هدف تعیین دیدگاه پرستاران و بیماران در خصوص رعایت حقوق بیماران صورت گرفته است. این پژوهش یک مطالعه ی توصیفی تحلیلی است که طی آن کلیه ی پرستاران و بیماران بخش های داخلی و جراحی بیمارستان های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام جامعه ی پژوهش را تشکیل داده اند. نمونه گیری با روش سرشماری انجام شد. ابزار پژوهش پرسشنامه ای مشتمل بر ۲۹ سؤال برای جامعه ی بیماران و ۲۵ سؤال برای جامعه ی پرستاران بود. برای تعیین اعتبار پرسشنامه از اعتبار محتوی و اعتبار صوری و برای تعیین پایایی از روش آزمون مجدد استفاده شد. جمع آوری اطلاعات بیماران، از طریق مصاحبه ی پژوهشگر با واحدهای مورد پژوهش کامل گردید و در جامعه ی پرستاران توسط خود آنها تکمیل گردید. اطلاعات به دست آمده توسط نرم افزار «اس.پی.اس.اس» نسخه ی ۱۶ مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد، تقریباً نیمی از واحدهای مورد پژوهش در گروه پرستاران (۴۸/۳ درصد) از مفاد منشور حقوق بیمار اطلاع داشتند در حالی که اکثریت بیماران (۸۲/۵ درصد) از مفاد منشور

۱. کارشناس ارشد مامایی و عضو هیأت علمی دانشکده ی پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید

Email: jouzi200081@yahoo.com

بهشتی، نویسنده ی مسؤول

حقوق بیمار اطلاع نداشتند. ۷۰ درصد پرستاران موافق این بودند که در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود و این در حالی است که ۴۵ درصد بیماران موافق با این عبارت بودند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین دیدگاه پرستاران و بیماران مورد مطالعه از مفاد منشور حقوق بیمار و نیز رعایت حقوق بیمار تفاوت وجود دارد.

واژگان کلیدی

دیدگاه حقوق بیمار؛ پرستاران؛ بیماران

بررسی دیدگاه پرستاران و بیماران از رعایت حقوق بیماران در

بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام در سال ۱۳۸۹

۱- حقوق بیماران و رعایت آن قدمتی به اندازه‌ی علم پزشکی دارد. بقراط در قسم‌نامه‌ی خویش بارها بر رعایت دقیق حقوق بیماران، توسط شاگردانش، تأکید نموده است. (زالی، ۱۳۷۷ ش). حقوق بیمار یکی از محورهای شاخص در تعریف استانداردها جهت اعمال حاکمیت خدمات بالینی است (پارساپور، باقری و لاریجانی، ۱۳۸۸ ش.، صص ۴۷-۳۹) به طوری که واژه حقوق در تمام زبان‌ها به معنای آنچه راست و سزاوار است، تعریف می‌شود. حقوق بشر و حقوق بیمار نیز به همین شکل تعریف می‌شوند. (آتش‌خانه، ۱۳۸۰ ش).

اما منشور حقوق بیمار عبارت است از دفاع از حقوق انسان به منظور حفظ حرمت و عزت او برای اطمینان از این که در مواقع بیماری به ویژه در فوریت‌های پزشکی بدون تبعیض سنی و جنسی و دارا بودن قدرت مالی از جسم و جان و سلامت او مراقبت کافی به عمل خواهد آمد و این مراقبت در محیطی سرشار از احترام و با کیفیت مطلوب ارایه خواهد شد. (صدیقیانی، ۱۳۷۷ ش).

۲- در واقع انسان موجودی با ابعاد جسمی، روحی، اجتماعی و معنوی و در دوران سلامت و بیماری دارای حقوقی است (جولایی و همکاران، ۲۰۰۶ م.، صص ۴۸۹-۵۰۲) که بدون کمک دیگران قادر به دفاع، حمایت و کسب آن نیست. (تامپسون، ملیا و بوید، ۲۰۰۰ م.، ۷۶-۹۷) لذا تأکید بر حقوق اساسی انسان در مراقبت‌های بهداشتی درمانی، خصوصاً حفظ شأن بیمار در مقام یک انسان زمانی اهمیت می‌یابد که آسیب‌پذیری بیمار او را به آسانی در معرض تخلفات و نقاط ضعف نظام بهداشتی درمانی قرار می‌دهد. اولین قدم جدی در تثبیت مفهوم حقوق بیماران بیانی‌ی جهانی‌ی حقوق بشر سازمان ملل به خصوص ماده‌ی ۲۵ آن می‌باشد که به حق

برخورداری از بهداشت و مراقبت‌های پزشکی در سراسر جهان اشاره دارد. بر این اساس، برخورداری انسان‌ها از حقوق اساسی زیر بنای فکری سازمان‌هایی مانند سازمان ملل و سازمان بهداشت جهانی است و در این میان حق دسترسی و برخورداری از سلامت و بهداشت از همه چشم‌گیرتر است. (آلفتریو، ۱۳۸۶ ش.) از سال ۱۹۷۰ م. نیز به دنبال حمایت‌های فرهنگی اجتماعی که در سراسر جهان در مورد حقوق بشر آغاز شد تمایل روزافزونی در حمایت از جنبه‌های مختلف حقوق بیماران در کشورهای جهان آغاز گردید. (آتش‌خانه، ۱۳۸۰ ش.)

۳- از چند دهه‌ی گذشته تاکنون تغییرات چشم‌گیری در شیوه‌ی دریافت خدمات بهداشتی درمانی رخ داده است. تا سال‌ها قبل کارکنان سازمان‌های ارائه‌دهنده‌ی خدمات بهداشتی و درمانی گمان می‌کردند بدون در نظر گرفتن حقوق بیمار می‌توانند بهترین تصمیم را در مورد او بگیرند. اما در حال حاضر شرایط تغییر کرده است و بیماران از عملکرد کارکنان بیمارستان‌ها انتظاراتی دارند و خواهان کسب حقوق خویش هستند. (سالمی، ۱۳۸۴ ش.)

بنابراین، در سال ۱۳۸۱ ش. برای اولین بار منشور حقوق بیمار در ایران تدوین و از سوی معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ابلاغ گردید. با توجه به ضرورت تدوین متنی جامع در مورد حقوق بیمار، منشور حقوق بیمار در ایران با نگاهی نو و جامع و با هدف تبیین حقوق گیرندگان خدمات سلامت و رعایت موازین اخلاقی در عرصه‌ی درمان تدوین گردید. (پارساپور، باقری و لاریجانی، ۱۳۸۸ ش.، صص ۴۷-۳۹). رعایت حقوق بیماران مهمترین قسمت مسایل اخلاقی در یک بیمارستان است که لازم است مورد عنایت قرار گیرد. توجه به حقوق بیماران و احترام به آن‌ها یکی از عوامل مهم بهبودی و آرامش بیماران بستری در بیمارستان‌ها است. اگر حقوق بیماران و خانواده‌های آنان توسط

درمانگرها محترم شمرده شود این مزیت را دارد که بیماران از همه‌ی مراحل درمان آگاه باشند و مطمئن شوند که بستری‌شدنشان در بیمارستان مثمر ثمر می‌باشد.

۴- مسأله‌ی حقوق بیماران طی دو دهه‌ی اخیر به دلایلی از جمله آسیب‌پذیری و نیازمندی آنان از یک‌سو و توجه روزافزون جوامع بین‌المللی از سوی دیگر مورد توجه زیادی قرار گرفته است. (نیکبخت نصرآبادی، پارسا، و جولایی، ۱۳۸۵ ش.) آگاه نمودن بیماران و سهمیم کردن آنها در تصمیم‌گیری و همچنین محترم‌شمردن حقوقشان، بهبودی آنها را سرعت بخشیده و باعث کاهش مدت زمان بستری آنها می‌گردد (الیس و هارترلی، ۲۰۰۰ م، صص ۲۵۵-۴۹۴) و در مجموع رضایت بیمار، کادر درمانی و بیمارستان را به دنبال خواهد داشت. (تامپسون، ملیا و بوید، ۲۰۰۰ م، صص ۷۶-۹۷) در صورتی که عدم رعایت حقوق بیمار، موجب پیامدهای نامطلوب و بی‌اعتمادی بیمار به کادر درمانی خواهد شد. به علاوه، حتی ممکن است در این راستا اتفاق ناگواری بیفتد که اصلاح آن ناممکن باشد و پیگرد قانونی به دنبال داشته باشد. (تیلور، ۲۰۰۱ م، صص ۵۷-۷۰)

۵- پرستاران دارای نقشی حیاتی در سیستم‌های بهداشتی درمانی هستند. (زولفیکار و اولسو، ۲۰۰۱ م، صص ۴۸۷-۴۹۸) با توجه به اینکه دیدگاه^۱ پزشکان و پرستاران نسبت به منشور حقوق بیماران در اجرای این حقوق حایز اهمیت است و از وارد آمدن صدمات روحی و جسمی جبران‌ناپذیر و کاهش اثربخشی خدمات و مراقبت‌های بهداشتی درمانی جلوگیری می‌نماید (رنگرز جدی و ربیعی، ۱۳۸۵ ش، صص ۴۶-۴۰) در نتیجه بیماران به علت آسیب‌پذیر بودن، در معرض تخلفات و نقاط ضعف و قوت سیستم بهداشتی و درمانی قرار می‌گرفتند. (لینن و همکاران، ۱۳۷۸ ش. ص ۵۸)

بنابراین، با توجه به اهمیت موضوع و علی‌رغم توجه پژوهشگران به بررسی رعایت حقوق بیمار، تاکنون دیدگاه پرستاران و بیماران از رعایت حقوق بیماران کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ لذا پژوهش حاضر در ادامه‌ی مطالعات گذشته به بررسی دیدگاه پرستاران و بیماران از رعایت حقوق بیماران می‌پردازد.

مواد و روش کار

این پژوهش یک مطالعه‌ی توصیفی تحلیلی است که به منظور تعیین دیدگاه پرستاران و بیماران از رعایت حقوق بیمار انجام شد. در این بررسی کلیه‌ی پرستاران و بیماران بخش‌های داخلی و جراحی بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام جامعه‌ی پژوهش را تشکیل دادند. روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری بود که تعداد نمونه ۲۲۰ نفر شامل ۶۰ پرستار و ۱۶۰ بیمار بود. کلیه‌ی پرستاران، شاغل در بیمارستان‌های آموزشی شهر ایلام و کلیه‌ی بیماران هوشیار بوده و بیش‌تر از ۲۴ ساعت از زمان بستری شدنشان گذشته بود. در این مطالعه محیط پژوهش شامل بیمارستان‌های امام خمینی و شهید مصطفی شهر ایلام وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایلام بود. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌ی پژوهشگر ساخته که شامل ۲ پرسش‌نامه است (پرسش‌نامه‌ی جامعه‌ی پرستاران و جامعه‌ی بیماران) استفاده شد. هر یک از پرسش‌نامه‌ها مشتمل بر دو بخش بود. بخش اول (شامل ۸ سؤال برای جامعه‌ی پرستاران و ۱۲ سؤال برای جامعه‌ی بیماران) در برگیرنده سؤالاتی مربوط به مشخصات جمعیت‌شناسی و آگاهی واحدهای مورد بررسی در ارتباط با حقوق بیمار و بخش دوم شامل ۱۷ سؤال مربوط به دیدگاه پرستاران و بیماران درباره‌ی رعایت حقوق بیمار که از بندهای منشور حقوق بیمار ابلاغ‌شده توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

گرفته شده است که با مقیاس لیکرت و با گزینه‌های کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم مورد سنجش قرار گرفتند؛ بنابراین، امتیاز هر بند عوامل مربوط به رعایت حقوق بیمار حداقل ۱ و حداکثر ۵ بود که چنانچه آزمودنی گزینه‌ی کاملاً موافقم را انتخاب می‌کرد نمره‌ی ۵ و اگر کاملاً مخالفم را انتخاب می‌کرد نمره‌ی ۱ می‌گرفت. در مجموع چنانچه امتیاز حاصله ۲ و کمتر از آن بود نظر مخالف جامعه‌ی پژوهشی محسوب می‌شد، نمره‌ی ۳ به عنوان بی‌تفاوت و نمرات چهار و بیشتر از آن به عنوان نظر موافق جامعه‌ی پژوهشی محسوب می‌گردید. برای تعیین اعتبار پرسش‌نامه‌ای از اعتبار محتوی و برای تعیین پایایی از روش آزمون مجدد استفاده شد ($r = 0.90 - 0.92$). جهت جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه‌های مربوط به پرستاران جهت تکمیل در اختیار آن‌ها قرار گرفت و پرسش‌نامه‌های مربوط به بیماران توسط پژوهشگر از طریق مصاحبه با بیماران تکمیل شد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار «اس.پی.اس.اس»^۲ نسخه‌ی شانزده و آزمون‌های آماری مناسب در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از نمونه‌های آماری مربع کای استفاده شد.

یافته‌ها

مطالعه‌ی حاضر به عنوان یک مطالعه‌ی توصیفی تحلیلی، اطلاعاتی را در خصوص دیدگاه دو گروه پرستاران و بیماران در مورد رعایت حقوق بیمار در اختیار گذاشته است.

در گروه پرستاران از نظر جنسیت ۵۱/۷ درصد زن بودند. حداقل سن پرستاران ۲۳ و حداکثر ۵۶ سال با میانگین و انحراف معیار $33/45 \pm 7/99$ بود. از نظر وضعیت تأهل ۷۰ درصد متاهل بودند. اکثریت پرستاران (۷۸/۳ درصد) مدرک تحصیلی کارشناسی پرستاری داشتند. بیش از یک سوم (۳۵/۶ درصد) پرستاران مورد مطالعه تا ۵ سال سابقه‌ی کار داشتند. سابقه‌ی کاری پرستاران مرد بیش‌تر از پرستاران زن مورد مطالعه بوده به نحوی که ۴۸/۳ درصد از پرستاران مرد و ۱۳/۳ درصد از پرستاران زن بیش‌تر از ۱۶ سال سابقه کاری داشتند. و این اختلاف سابقه از نظر آماری معنی‌دار بوده است ($P=0/015$). از نظر وضعیت استخدام تقریباً نیمی از پرستاران (۴۶/۷ درصد) رسمی بودند.

در گروه بیماران از نظر جنسیت ۴۸/۱ درصد زن بودند. حداقل سن بیماران ۱۸ و حداکثر ۸۵ سال با میانگین و انحراف معیار $41/58 \pm 13/73$ سال بود. اکثر واحدهای مورد پژوهش در جامعه‌ی بیماران (۷۰/۶ درصد) متاهل بودند. ۲۸/۱ درصد از واحدهای مورد پژوهش در جامعه‌ی بیماران با بیش‌ترین فراوانی دارای تحصیلات دبیرستانی بودند. از نظر وضعیت درآمد واحدهای مورد پژوهش در جامعه‌ی بیماران ۵۴/۴ درصد وضعیت درآمد نسبتاً کافی داشتند. اکثریت بیماران (۹۵/۶ درصد) دارای دفترچه‌ی بیمه درمانی بودند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که در مورد آگاهی پرستاران و بیماران از حقوق بیمار که ۶۶/۴ درصد از پرستاران منشور حقوق بیمار را دیده‌اند ولی تنها ۴۸/۳ درصد از آن‌ها از مفاد منشور حقوق بیمار اطلاع داشتند. این درحالی است که ۱۳/۸ درصد از بیماران منشور حقوق بیمار را دیده‌اند و تنها ۳/۸ درصد از بیماران از مفاد منشور حقوق بیمار اطلاع داشتند.

یافته‌های پژوهش در مورد دیدگاه پرستاران درباره‌ی رعایت حقوق بیمار، از دیدگاه پرستاران دو عبارت «مراقبت، به موقع ارائه می‌شود» با میانگین وزنی ۲/۸۰ و «پزشکان و پرستاران رازدار بیمار نیستند» با میانگین وزنی ۲/۷۶ از اهمیت بیشتری برخوردار بودند. لازم به ذکر است که عبارت «پزشکان و پرستاران رازدار بیمار نیستند» به صورت منفی آورده شده و میانگین وزنی آن معکوس محاسبه شده که ۶/۷ درصد از پرستاران با این عبارت موافق بودند. همچنین دو عبارت «به بیمار گفته می‌شود که می‌تواند از معاینه و مورد مطالعه قرار گرفتن توسط دانشجویان امتناع کند» با میانگین وزنی ۱/۵۸ و «هرگز بیمار، مجبور به مشارکت در تحقیقات بالینی نمی‌شود» با میانگین وزنی ۱/۷۳ از دیدگاه پرستاران از اهمیت کمتری برخوردار بودند. ضمناً عبارت «هرگز بیمار، مجبور به مشارکت در تحقیقات بالینی نمی‌شود» به صورت منفی آورده شده که ۵۳/۳ درصد از پرستاران با این عبارت موافق بودند و عبارت «در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود» از دیدگاه پرستاران با میانگین وزنی ۲/۵ بود که در این عبارت ۷۰ درصد پرستاران موافق این بودند که در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود. یافته‌های پژوهش در مورد دیدگاه بیماران درباره‌ی رعایت حقوق بیمار دو عبارت «مراقبت، همراه با احترام ارائه می‌شود» با میانگین وزنی ۲/۴۹ و «هر زمان که نیاز باشد بیمار به پرستار خود دسترسی دارد» با میانگین وزنی ۲/۵۴ از اهمیت بیشتری برخوردار بودند. همچنین دو عبارت «اطلاعات کافی در مورد پوشش بیمه، تعرفه و هزینه‌ها به بیمار ارائه نمی‌شود» با میانگین وزنی ۱/۴۷ و «به بیمار گفته می‌شود که می‌تواند از معاینه و مورد مطالعه قرار گرفتن توسط دانشجویان امتناع کند» با میانگین وزنی ۱/۳۸ از دیدگاه بیماران از اهمیت کمتری برخوردار بودند. لازم به ذکر است که عبارت «اطلاعات کافی در مورد پوشش

بیمه، تعرفه و هزینه‌ها به بیمار ارائه نمی‌شود» به صورت منفی آورده شده و میانگین وزنی آن معکوس محاسبه شده که $71/2$ درصد بیماران با این عبارت موافق بودند. و عبارت «درمجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود» از دیدگاه بیماران با میانگین وزنی $2/01$ بود که در این عبارت 45 درصد بیماران موافق این بودند که در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود.

بحث

اکثر واحدهای مورد پژوهش در جامعه‌ی پرستاران ($43/3$ درصد) در دامنه‌ی سنی $20-29$ سال و کمترین فراوانی ($1/7$ درصد) را گروه بالاتر از 50 سال به خود اختصاص داده است. از نظر سنی حداقل سن پرستاران 23 سال و حداکثر 56 سال با میانگین و انحراف معیار $33/45 \pm 7/99$ بوده است. همچنین اکثر واحدهای مورد مطالعه در گروه بیماران ($31/2$ درصد) در دامنه‌ی سنی $40-50$ سال بودند و میانگین و انحراف معیار سن واحدهای مورد مطالعه $41/58 \pm 13/73$ می‌باشد. نتایج حاصل از پژوهش نصیریانی و همکاران (1386 ش.) نشان داد میانگین گروه سنی پرستاران $31/28 \pm 5/52$ بود (15). در پژوهش حاکمن و همکاران (2006 م.) میانگین گروه سنی پرستاران $32 \pm 7/72$ بود (16). در پژوهش پارساپورو همکاران (1388 ش.) میانگین گروه سنی بیماران $46/57 \pm 17/36$ می‌باشد (17). بیشتر واحدهای مورد پژوهش در گروه پرستاران (70 درصد) متاهل بودند که در گروه بیماران نیز از نظر وضعیت تأهل $70/6$ درصد متاهل بودند. در پژوهش هوشمند و همکاران (1385 ش.) از نظر وضعیت تاهل 77 درصد پرستاران متاهل بودند (18). همچنین در مطالعه‌ی نصیریانی و همکاران (1386 ش.) از نظر وضعیت تاهل به ترتیب 77 درصد و $67/5$ درصد پرستاران متاهل بودند.

۷۸/۳ درصد واحدهای مورد پژوهش در گروه پرستاران دارای مدرک تحصیلی کارشناسی پرستاری بودند. در پژوهش نصیریانی و همکاران (۱۳۸۶ ش.) ۸۰/۴ پرستاران دارای مدرک تحصیلی کارشناسی پرستاری بودند. در پژوهش رنگرز جدی و ربیعی ۸۰/۶ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی پرستاری بودند که این مطالعات با پژوهش حاضر همخوانی دارند.

۶- در جامعه‌ی بیماران ۷۷/۵ درصد بیماران تحصیلات کمتر از دیپلم داشتند. در پژوهش مصدق راد و اثنی‌عشری (۱۳۸۳ ش.) ۶۰ درصد بیماران تحصیلات کمتر از دیپلم داشتند. (وسکویی اشکوری، کریمی، اثنی‌عشری و کهن، ۱۳۸۸ ش.، ص ۴۸) اکثریت بیماران (۹۵/۶ درصد) دارای بیمه‌ی درمانی بودند. همچنین بر اساس نوع دفترچه‌ی درمانی تقریباً نیمی از بیماران (۴۷/۷ درصد) دارای دفترچه‌ی بیمه‌ی خدمات درمانی بودند. در پژوهش مصدق راد و اثنی‌عشری (۱۳۸۳ ش.) ۸۳/۱ درصد بیماران دارای بیمه‌ی درمانی بوده‌اند که به نظر می‌رسد با توجه به افزایش تحت پوشش قرار دادن افراد توسط بیمه‌ها، یافته‌های فوق به دست آمده است. تقریباً نیمی از واحدهای مورد پژوهش در گروه پرستاران (۴۸/۳ درصد) از مفاد منشور حقوق بیمار اطلاع داشتند در حالی که اکثریت بیماران (۸۲/۵ درصد) از مفاد منشور حقوق بیمار اطلاع نداشتند. این مسأله نیز ضرورت اطلاع‌رسانی هر چه بیشتر توسط پرستاران و سایر اعضای تیم سلامت به بیماران را نمایان می‌کند. در پژوهش زولفیکار واولسو (۲۰۰۱ م.) در کشور ترکیه در ارتباط با اطلاع بیماران از مفاد منشور حقوق بیمار ۲۳ درصد بیماران از حقوق خود اطلاع داشتند.

از دیدگاه پرستاران عبارت «مراقبت، به موقع ارائه می‌شود» با ۸۶/۷ درصد به عنوان مهمترین نتایج رعایت حقوق بیمار در نظر گرفته شده است. این در حالی

است که از دیدگاه بیماران عبارت «مراقبت، همراه با احترام ارائه می‌شود» با ۷۳/۱ درصد از اهمیت بیشتری برخوردار بود.

از دیدگاه پرستاران عبارت «به بیمار گفته می‌شود که می‌تواند از معاینه و مورد مطالعه قرارگرفتن توسط دانشجویان امتناع کند» با ۲۱/۷ درصد از اهمیت کمتری برخوردار بود. در حالی که از دیدگاه بیماران همین عبارت با ۱۳/۱ درصد از اهمیت کمتری برخوردار بود. وسکویی اشکوری و همکاران (۱۳۸۸ ش.) بررسی میزان رعایت حقوق بیماران در بیمارستان‌های تابعه‌ی دانشگاه علوم پزشکی تهران را مورد مطالعه قرار دادند. (حسینی، ۱۳۸۴ ش.، ص ۲۶) یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد ۸۸ درصد بیماران اظهار نمودند که مراقبت همراه با احترام بوده است و همچنین در این مطالعه ۷۸ درصد بیماران اعتقاد داشتند که رفتار کارکنان با همراهان آن‌ها مؤدبانه و محترمانه بوده است. مطالعه حسینی (۱۳۸۴ ش.) دیدگاه پرستاران نسبت به رعایت حق احترام نسبت به بیماران ۸۵ درصد مثبت بود و ۶۷/۷ درصد آن‌ها نسبت به حق قبول مراقبت و درمان یا امتناع از آن‌ها دارای نگرش مثبت بودند (سلیمی، یارمحمدیان، بلوچستانی، ۱۳۸۶ ش.، صص ۶۳-۷۱) که با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد.

در کل عبارت «در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود» از دیدگاه پرستاران با میانگین وزنی ۲/۵ بود که در این عبارت ۷۰ درصد پرستاران موافق این بودند که در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود و از دیدگاه بیماران با میانگین وزنی ۲/۰۱ بود که بیانگر آن است که ۴۵ درصد بیماران موافق این بودند که در مجموع حقوق بیمار رعایت می‌شود.

در پژوهش سلیمی و همکاران (۱۳۸۶ ش.) یافته‌ها نشان داد که بیش‌ترین میزان رعایت، مربوط به درمان و مراقبت مطلوب و مؤثر همراه با احترام بدون توجه به

عوامل نژادی، فرهنگی، مذهبی و قومی بود که با یافته‌های این پژوهش هم‌خوانی دارد. (لدو، سالاس، گونزالس و همکاران، ۱۹۹۸م، صص ۷۳۰-۷۳۵) در پژوهش حسینیان (۱۳۸۴ ش.) در مورد رعایت حقوق مددجو ۶۰/۷ درصد پرستاران دارای دیدگاه مثبت بودند. در مطالعه‌ی لیدو و همکاران (۱۹۹۸م.) دیدگاه ۶۵ درصد پرستاران این بود که حقوق بیمار رعایت می‌شود. در مطالعه‌ی رنگرز جدی و ربیعی (۱۳۸۳ ش.) دیدگاه پزشکان و پرستاران در مورد رعایت حقوق بیمار ۷۴/۲ درصد بود.

نتیجه

مفهوم حقوق بیماران مقوله‌ای است که هنوز جای بحث و صحبت بسیار دارد و هر قدمی برای شناخت و گسترش آن برداشته شود می‌تواند بیماران را در جهت دریافت مراقبتی مبتنی بر حقوق انسانی و اخلاقی یاری کند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین دیدگاه پرستاران و بیماران مورد مطالعه از مفاد منشور حقوق بیمار و نیز رعایت حقوق بیمار تفاوت وجود دارد با وجود این که چند سال است از نصب منشور حقوق بیماران در بیمارستان‌ها می‌گذرد اما میزان اطلاع بیماران از نصب و مفاد این منشور در حد پایین است و لازم است با انجام اقداماتی از قبیل تشکیل و برگزاری کلاس‌های آموزشی برای پرستاران در مورد آشنایی با نقش‌های مختلف در حرفه‌ی پرستاری و اهمیت حقوق بیمار و رعایت آن توسط تیم درمانی مراقبتی و اطلاع‌رسانی برای افزایش آگاهی بیماران و افراد جامعه از طریق رسانه‌های گروهی در مورد حقوق بیمار، پرستار، پزشک و حقوق کلیه‌ی دست‌اندرکاران خدمات درمانی که در نتیجه آن احترام به این گروه از دریافت‌کنندگان مراقبت بهداشتی افزایش یابد تا شاهد بهبود کیفیت خدمات بهداشتی درمانی و رضایت بیشتر بیماران و کادر درمانی و بیمارستانی باشیم.

پی‌نوشت‌ها

- 1- Point of view
- 2- SPSS

فهرست منابع

- زالی، محمدرضا - (۱۳۷۷ ش.)، مبانی نوین ارتباط پزشک و بیمار، انتشارات فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران
- پارساپور، علیرضا؛ باقری، علیرضا؛ لاریجانی، باقر - (۱۳۸۸ ش.)، منشور حقوق بیمار در ایران، مجله اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره‌ی سوم، شماره سوم، ۳۹-۴۷
- آتش‌خانه، مریم - (۱۳۸۰ ش.)، حقوق بیمار، چاپ اول، انتشارات تأمین اجتماعی فارس مدیریت درمان صدیقیانی، ابراهیم - (۱۳۷۷ ش.)، سازمان و مدیریت بیمارستان، چاپ اول، انتشارات جهان رایانه
- Joolae S, et al (2006). An Iranian perspective on patients' rights. *Nursing Ethics*. 13 (5):489-502
- Thompson IE, Melia KM, Boyd KM (2000). *Nursing Ethics*, 4th Ed, Livingstone Co, Churill; London. pp:76-97
- آلفتریو، اندرولا - (۱۳۸۶ ش.)، حقوق بیماران (ترجمه‌ی مهدی تبریزی)، چاپ اول، تهران، مؤسسه‌ی انتشارات نزهت
- سالمی، صدیقه - (۱۳۸۴ ش.)، حقوق بیمار و مسئولیت پرستار، انتشارات سالمی
- نیکبخت نصرآبادی، علیرضا؛ پارسا، یکتا زهره؛ جولایی، سودابه - (۱۳۸۵ ش.)، تبیین دیدگاه بیماران و همراه آنان پیرامون حقوق بیمار، خلاصه‌ی مقالات همایش منطقه‌ای حقوق، قانون و مسئولیت‌های حرفه‌ای پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
- Ellis JR, Hartely CL (2001). *Nursing in Today's World*. 7th ed, Lippincott Co, Philadelphia. pp: 255 – 494
- Taylor MK (2001). *Patients' rights on the World Wide Web*. Medical Reference Services Quarterly. 20(2): 57-70
- Zolfikar F, Ulusou MF (2001). Are patients aware of their rights? A Turkish study. *Journal Nursing Ethics*. 8:487-798
- رنگرز جدی، فاطمه؛ ربیعی، رضا - (۱۳۸۵ ش.)، بررسی نظرات پزشکان و پرستاران شهرستان کاشان نسبت به منشور حقوق بیماران، فصلنامه‌ی علمی پژوهشی فیض، دوره‌ی دهم، شماره‌ی ۳: ۴۰-۴۶
- لینن و همکاران - (۱۳۷۸ ش.)، مطالعه‌ی تطبیقی حقوق بیماران در کشورهای اروپایی (ترجمه‌ی محمدباقر لاریجانی و محمود عباسی)، چاپ اول، تهران، مؤسسه‌ی انتشاراتی الحورا: ۵۸

نصیریانی، خدیجه؛ فرنی، فرحناز؛ نصیریانی، فاطمه - (۱۳۸۶ ش.)، بررسی رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرستاران شاغل در بیمارستان‌های شهریزد، مجله علمی پزشکی قانونی، دوره ی سیزدهم، شماره ی

۱: ۳۷-۳۳

Hakan M, et al (2006). Midwives and nurses awareness of patients' rights. *Midwifery*. 25: 756- 765.

پارساپور، علیرضا و همکاران - (۱۳۸۸ ش.)، بررسی نگرش بیماران، پزشکان و پرستاران در خصوص

میزان رعایت حقوق بیماران، مجله ی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره ی سوم، شماره ی اول، ۵۳-۶۲

هوشمند، عباس؛ جولایی، سودابه؛ مهرداد، ندا؛ بحرانی، ناصر - (۱۳۸۵ ش.)، آگاهی پرستاران شاغل در بیمارستان‌های آموزشی شهر تهران از حقوق بیمار و عوامل تسهیل کننده ی رعایت این حقوق از دیدگاه آن‌ها، مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران، دوره ی ۱۲، شماره ۴:

۵۷-۶۶

مصدق راد، علی محمد؛ اثنی عشری، پرتو - (۱۳۸۳ ش.)، آگاهی پزشکان و بیماران نسبت به منشور حقوق بیمار و رعایت آن در بیمارستان شهید بهشتی اصفهان، مجله ی آموزش در علوم پزشکی، سال

چهارم، شمار ۱۱: ۶۳-۴۵

وسکویی اشکوری، خورشید؛ کریمی، محبوبه؛ اثنی عشری، حمیده؛ کهن، نوشین - (۱۳۸۸ ش.)، بررسی میزان رعایت حقوق بیماران در بیمارستان‌های تابعه ی دانشگاه علوم پزشکی تهران، فصلنامه ی اخلاق

و تاریخ پزشکی، دوره ی دوم، شماره ی ۴: ۴۸

حسینیان، مرضیه - (۱۳۸۴ ش.)، بررسی نگرش پرستاران در مورد رعایت حقوق مددجویان در بخش‌های بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی همدان، تحقیقات پرستاری و مامایی - دانشگاه علوم پزشکی و

خدمات بهداشتی و درمانی اصفهان، ۲۷ (۳): ۲۶

سلیمی، قربانعلی؛ یارمحمدیان، محمدحسین؛ بلوچستانی، اصل محمد - (۱۳۸۶ ش.)، آگاهی و رعایت منشور حقوق بیمار توسط کارکنان مراکز درمان تأمین اجتماعی استان اصفهان، مجله ی مدیریت

اطلاعات سلامت، دوره ی سوم، شماره ی دوم: ۶۳-۷۱

Ledo R, Salas L, Gonzalez, et al (1998). The rights of the hospital patient: the knowledge and perception of their fulfilment on the part of the professional. The Group in Catalonia of the Spanish Society of Care for the Health Services User. *Rev Clin Esp*.198(11): 730-735.

یادداشت شناسه‌ی مؤلفان

حسن جوزی ارکوازی: کارشناس ارشد آموزش پرستاری، دانشکده‌ی پرستاری – مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی.

نشانی الکترونیکی: jouzi200081@yahoo.com

طاهره اشک‌تراب: دانشیار گروه پرستاری، دانشکده‌ی پرستاری – مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی.

محمود عباسی: عضو هیأت علمی، رئیس مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی و عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی و PhD حقوق و اخلاق پزشکی

علی دل‌پیشه: دانشیار گروه اپیدمیولوژی دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۱۰/۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۱۱/۲۸